

DE BONGARD

Tijdschrift van de Heemkunde-
vereniging Simpelveld - Bocholtz

JAARGANG 3 NR. 2

JUNI 1991

Medewerkers: M.L. Crombach-Jacobs
J.W. Gerards-van Roekel
M.G.H. Vliex-Hensgens
H. Crombach
J.P. Janssen
P.H.J. Janssen
L.J.M.L. Kohl
W.J. Meyers
W.A.A.F. Strolenberg

Correspondentie-adres: Mr. L.J.M.L. Kohl
Pater Damiaanstraat 30
6369 SV Simpelveld.

SPECIAL NUMMER

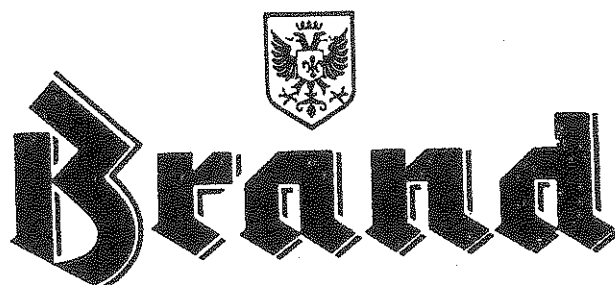
GEWILD AAN

JOANNES WERNERUS BRAND (1791 - 1878)

Dit tijdschrift verschijnt vier maal per jaar en is gratis
voor leden van "De Bongard". Kosten lidmaatschap fl.25,-/jaar.

DEZE UITGAVE KWAM TOT STAND

MET MEDEWERKING VAN

KONINKLIJKE BIERBROUWERIJ BV

TE WIJLRE, LIMBURG

TYPEWERK EN LAY OUT: TCZ OFFICE SERVICE, OBBICHT

JOHAN WERNERUS BRAND (1791 - 1878)

Een van de langste en volksrijkste wijken in Simpelveld, gelegen in de vroegere "Bènde" is de Brandstraat. Op het naamplaatje, aan het begin ervan, lezen we "J.W. Brand" burgemeester van 1817 - 1875. Hieronder laten we een levensbeschrijving volgen van deze markante magistraat. Op 17 augustus 1791 werd hij op de Hof Bulkum geboren. Dit jaar herdenken we zijn 200e geboortedag. De hofstede Bulkum was een zeer oude boerderij die al in 1330 in de annalen vermeld wordt. In 1774 was zij eigendom van een zekere Lindelauf die in Simpelveld Schepen was. Lande-rijen, weiden en beemden hadden een oppervlakte van 17 bunder (ongeveer 14 ha.) In 1790 kwam zij in bezit van Jan Werner Drouven, rector van de kapel Orsbach dat toentertijd tot de parochie Laurensberg behoorde. In dat zelfde jaar zegende deze priester het huwelijk in tussen Friedrich Edmond Brand en Anna Maria Brauwiers uit Simpelveld. Deze rector werd een jaar later de Peter (peetoom) van de eerste zoon uit dit huwelijk nl. onze Johan Wernerus die, zoals we reeds zagen, in 1791 op de Hof Bulkum geboren werd, waar zijn ouders zich als pachtboeren de 16e november 1790 gevestigd hadden. Hier werden later nog drie zoons geboren die echter allen op jeugdige leeftijd gestorven zijn nl. Winandus geboren 1793 en overleden 1800, Gerardus geboren 1796 en overleden 1800, Pierre Joseph geboren 1801 en overleden in 1803. Zo bleef Johan Wernerus het enige kind uit dit huwelijk.

In 1791 behoorde Simpelveld tot het Land van Rode, een van de drie Landen van Overmaze. Deze behoorden tot Brabant en dat stond weer onder het Oostenrijkse gezag van Keizer Jozef II. Deze was de oudste zoon van Keizerin Maria Theresia die van 1740 tot 1780 over deze landen regeerde.

In 1794, op 24 september trokken de Franse troepen ons dorp binnen, Johan Werner was toen drie jaar. Tot 1814 zijn de Fransen heer en meester in deze streken. Enige jaren daarvoor, in 1810, verhuisde het echtpaar Brand-Brauwiers naar Laurensberg naar hun eigen boerderij. Johan Werner hoefde als enige zoon niet in militaire dienst bij het Franse leger. Ongeveer tien jongens uit Simpelveld die in het zelfde jaar (1791) als hij geboren waren moesten door de conscriptie (dienstplicht) die Napoleon ingevoerd had in militaire dienst en hebben o.a. de tocht naar Rusland in 1812 meegemaakt. Een van deze soldaten, Pieter Joseph van Wersch (mijn overgrootvader) was een van de weinigen die deze verschrikkelijke veldtocht overleefd heeft.

Toentertijd was Augustus Sougnez pastoor van Simpelveld en Bocholtz. Bij de nadering van de Franse troepen in 1794 vluchtte hij enige dagen daarvoor (20 september) naar de overkant van de Rijn nl. naar Duisburg in Westfalen. Van 6 september tot 10 september 1794 hadden in Parijs de zogenaamde Septembermoorden plaats gehad, waarbij meer dan zesduizend mensen gedood werden. Daar Sougnez niet veel goeds van de Franse "Sansculotten" verwachtte en angst voor zijn leven had, probeerde hij zich achter de Rijn in veiligheid te brengen. Deze vlucht en de gevolgen hiervan zouden de aanleiding worden van de splitsing tussen Simpelveld en Bocholtz als parochie.

Op 1 Oktober 1795 werd heel Limburg bij Frankrijk ingelijfd. Hierdoor vielen de inwoners van onze streek onder de Franse wetten. Alle heerlijke rechten die de adel en de geestelijkheid tot nu toe genoten hadden werden afgeschaft. Voor de wet waren alle burgers gelijk.

In 1795 behoorde Simpelveld tot het kanton Rolduc en dit weer in groter verband tot het departement van de Nedermaas. Voor die tijd hadden we in ons dorp een schepbank met schout en schepenen. Nu kwam een gemeenteraad (municipalité) met gekozen raadsleden. De eerste burgemeester (agent-municipal) van Simpelveld was J.L. Daniëls, pachter

van de Bongard. In 1796 toen Simpelveld en Bocholtz als gemeente gesplitst waren kregen we Johan F. Scheylen als burgemeester. In 1798 werd deze opgevolgd door Theodoor van Wersch die 20 mei 1800 tot "Maire" benoemd werd. Bovendien werd hij aangesteld tot "officier de l'état civil" d.w.z. dat hij het register van geboorte, huwelijk, overlijden en scheidingen moest bijhouden (Burgerlijke Stand).

Johan Werner Brand die, zoals boven reeds beschreven, in 1810 naar Laurensberg verhuisd was, huwde 14 juli 1813 (hij was nog geen 22 jaar oud) in Forst bij Aken met Maria Theresia Quaedvlieg. Deze is 4 januari 1791 in Kerkrade geboren. Hun twee oudste kinderen (dochters) werden in Aken geboren en wel in 1814 en 1816. In het jaar 1816 "bageerde" (verhuisde) dit echtpaar naar Simpelveld naar de hof Bulkum. Zo was Johan Werner weer terug van weg-geweest. Ofschoon hij zes jaar uit Simpelveld was weg-geweest, moeten de relaties die hij er had, goed zijn geweest, want nog geen jaar later nl. 10 maart 1817 werd Johan Werner Brand, pas 25 jaar oud, door Gouverneur De Brouckère tot burgemeester van Simpelveld benoemd als opvolger van P. Daniëls, die naar Aken vertrokken was. Tot 1875 d.w.z. 58 jaar lang is hij Eerste Burger van ons dorp geweest. Hij heeft hiermee vast en zeker een nationaal record gevestigd. Op Bulkum werden nog acht kinderen geboren. Het echtpaar Brand-Quaedvlieg had dus tien kinderen nl. vijf zoons en vijf dochters.

Toen Brand in 1817 zijn burgemeesters-loopbaan begon telde Simpelveld nog geen negenhonderd inwoners. Tijdens zijn bestuur van 1817 - 1875 hebben heel wat belangrijke gebeurtenissen vóór en in ons dorp plaatsgehad. Zijn ambt was geen fulltime job. Zijn salaris bedroeg in het begin de kapitale som van fl 61,66 per jaar. De gemeentelijke inkomsten bedroegen in die tijd voor het gehele jaar nauwelijks duizend gulden.

In en na de Franse tijd waren voor de gemeente de volgende taken weggelegd: zorgen voor goed onderwijs - veiligheid-onderhoud der wegen - en het bijhouden van de burgerlijke stand. Dat laatste hield in dat geboorten, huwelijken, echtscheidingen en overlijden ingeschreven moesten worden in de daarvoor bestemde gemeenteregisters. Wat onderwijs betreft, moest de gemeente zorgen voor een schoolgebouw, schoolmeubelen en leermiddelen. Verder moest het de onderwijzer benoemen en zijn salaris uitbetalen. Voor de veiligheid van de gemeente was de veldbode (der Boa) of champêtre aangesteld. Het onderhoud van de wegen in de gemeente was de taak van de kantonnier. De secretaris hield de burgerlijke stand bij en de gemeenteontvanger zorgde voor het innen der verplichte gelden.

Na het vertrek der Fransen in 1814/1815 kregen we voor het pas gevormde Koninkrijk der Nederlanden een nieuwe grondwet. Hierin stonden de rechten en plichten die iedere burger had en hoe de betreffende ambtenaren moesten fungeren. Zo werd o.a. de burgemeester benoemd door de kroon en de leden van de gemeenteraad door de Provinciale Staten. Ondanks de veranderde toestand bleef de eerste jaren, tot ± 1820, de ambtelijke taal het Frans. Zie afbeelding 1.

In 1825 bestond de gemeenteraad uit de volgende leden: Egidius Vliexs - Johan Kleynen - Willem van de Weyer - Johan Scheilen - Daniël Brouwers - M. Pelzer en Johan Wernerus Brand raadslid en burgemeester.

In 1827 geeft deze raad haar goedkeuring voor de bouw van een nieuwe school en een onderwijzerswoning. Deze komt te liggen in de Dorpsstraat (nu antiekhandel Eussen Mertens) en is dat gebleven tot 1875. Toen werd de nieuwe school aan de Irmstraat gebouwd. Dat was een van de laatste opdrachten onder het burgemeestersschap van Werner Brand. In 1830 breekt in België een oproer uit tegen het Nederlands gezag.

Certificat.

Nous Maire de la Commune de Simpelveld
Circonscription de Maastricht Province de Limbourg sur
la demande du Sieur Von Wersch Pierre Joseph Demeurant
dans cette commune certifions, qu'il est à notre connaissance
que Le dit Sieur Von Wersch Pierre Joseph s'est comporté
en honnête homme pendant sa tenue, qu'il a demeuré dans
notre commune, et qu'il y a tenu une conduite irréprochable.

En foi de quoi nous lui avons délivré le présent
Certificat pour servir et valoir ce que de raison.

Fait à Simpelveld le 29 Xbre 1818.

Le Maire de la Commune.
W. Brand

Afbeelding 1.

Het door burgemeester J.W. Brand afgegeven en getekend
certificaat t.g.v. Pierre Joseph van Wersch in 1818.

Door het mislukken van de oogst in 1845 heerste in heel West-Europa een grote hongersnood. In Limburg kwamen toen zelfs nog wolven voor op zoek naar voedsel. In Schinveld zou in 1845 de laatste wolf in ons land het loodje hebben moeten leggen.

Simpelveld telde in 1848 ongeveer duizend inwoners. In dat jaar overleed pastoor Bluijssen die in 1806 als opvolger van zijn oom Augustus Sougnez parochieherder van Simpelveld geworden was. Na pastoor Bluijssen kwam de eerste saeculiere geestelijke in onze parochie nl. pastoor Jansen die tot 1864 pastoor in Simpelveld zou blijven. Hij was geboortig van Eygelshoven.

In de jaren 1845 - 1853 had de aanleg plaats van de spoorlijn Maastricht - Simpelveld - Aken. Burgemeester Brand had zich hiervoor erg ingezet. Daar Bocholtz weigerde grensstation te worden kwam Simpelveld hiervoor in aanmerking. Voor de ontwikkeling en ontplooiing van ons dorp was dit van buitengewoon groot belang. Simpelveld werd door de komst van de spoorlijn centrum van de hele streek. Een van de zoons van burgemeester Brand nl. Frederik Edmond, was bij de aanleg van deze lijn door de directie van de Akener - Maastrichter spoorlijn Mij. tot aspirant opzichter 3e klas benoemd met een salaris van veertig gulden per maand (toentertijd een tweemaal modaal inkomen). In 1854 werd hij bevorderd tot opzichter 1e klas met het vorstelijk salaris van fl 700,-- per jaar. Interessant in dit opzicht zijn hierbij de jaarsalarissen van het overheidsperoneel in die tijd:

Burgemeester: fl 100,--;

Gemeentesecretaris: fl 150,--;

Gemeenteontvanger: fl 125,--;

Veldwachter: fl 125,--;

Wethouder: fl 25,--;

Kantonnier: fl 150,--;

De hoofdonderwijzer kwam op fl 450,--.

Een raadslid ontving 75 cent per vergadering.

Over de geschiedenis en de opening van de lijn Aken-Maastricht is reeds geschreven in de vorige periodieken van de "BONGARD".

In 1855, toen de lijn al enkele jaren in exploitatie was, werd de Bulkumsstraat (richting Eys) aangelegd. Vroeger liep de weg naar Eys via Sint Nicolaasstraat - Molenstraat - Oude Molen - Raffelsberg - (nu zuiveringsinstallatie)-Bulkumsbroek - Vogelzang - Overeys.

In 1848 braken in vele landen van Europa opstanden uit. Het begon met de Februarirevolutie in Frankrijk. De koning Louis Philippe van Orléans werd verbannen en Frankrijk werd weer een republiek (de Tweede Republiek). Deze duurde van 1848 tot 1852. In Duitsland hadden we de Märzrevolution. Onze Koning Willem II voorkwam een oproer in ons land door tijdig een nieuwe grondwet in te voeren. Een bekend gezegde uit die tijd luidde, dat de koning in een nacht van conservatief, liberaal geworden was. Door de grondwetswijziging kwamen heel wat veranderingen op het gebied van het bestuur van ons land. Zo werden o.a. de gemeenteraadsleden die vroeger door de Provinciale Staten benoemd werden nu rechtstreeks door de inwoners van de gemeente gekozen. Men moest wel een bepaald bedrag aan belasting betalen (Census kiesrecht).

In Simpelveld dat in 1851 1120 inwoners telde kregen 21 mannen het kiesrecht. Ieder van hen mocht zeven namen op zijn stembiljet vermelden. De gemeenteraad telde zeven leden. Men was gekozen als men meer dan de helft van het aantal stemmen behaalde. In ons geval dus elf (21 : 2).

In de eerste kiesronde werden gekozen:

1e	van Wersch Jan Jos	16 stemmen
2e	Pelzer Herman Jos	15 stemmen
3e	Brand Werner	14 stemmen
4e	Vlieks Pieter Jos	13 stemmen

Al de andere kandidaten hadden minder dan de helft van de

stemmen en er was dus een tweede ronde nodig voor de resterende 3 kandidaten. Gekozen werden Scheylen J.W.-Kleynen J.W. - Engelen Dionysius.

Werner Brand was dus behalve burgemeester ook weer raads-lid. Tot wethouder werden gekozen Pelzer en Scheylen.

Tot gemeentesecretaris en ontvanger werd 16 december 1851 benoemd P.J. Houben (van beroep smid). Als borgtocht moest hij fl 340,-- stellen. In handen van burgemeester W. Brand legde hij 7 januari 1852 de eed af. Enkele jaren later, op 11 november 1856, werd P.J. Houben wegens malversaties en drankmisbruik ontslagen. Als opvolger werd door de gemeenteraad aangesteld J. Louis van Wersch. Deze volgde burgemeester Brand in 1875 als Hoofd van de gemeente op en is in deze functie gebleven tot 1905.

In 1859 werd in lokaal "De Korenbeurs" (gelegen in de Dorpsstraat) het kerkelijk zangkoor "Harmonia" door de hoofdonderwijzer J.J. Smeets en pastoor Janssen opgericht. Burgemeester Brand was een van de steunpilaren en lid van het Bestuur. In Simpelveld waren toen maar drie verenigingen nl. Schutterij "St. George" - de Broederschap van het Allerheiligste Sacrament en als derde nu zangvereniging Harmonia.

Voor burgemeester Brand zou 1862 een heel moeilijk en enerverend jaar worden. Op 29 maart 1862 werd in de "Stamperbeemden" bij de beek het deerlijk verminkte lijk gevonden van Hendrik Jos. Brouwers. Deze was 46 jaar, ongehuwd en van beroep kalkbrander. Hij woonde in Bulkumsbroek waar hij een kalkoven exploiteerde. Hij was zo te zeggen de achterbuurman van onze burgemeester. Natuurlijk zal deze hem goed gekend hebben. Als hoofd van de politie moest Werner Brand het onderzoek leiden. Na dit eerste onderzoek liet hij het lijk overbrengen naar de in de nabijheid gelegen schuur van landbouwer Jan W. Kleynen (grootvader van mevr. Sluijsmans-Kleynen). Uit de sectie die verricht werd door de doktoren J. Thans en Jules Nijst (beide uit

Maastricht) bleek dat de dode op een beestachtige manier vermoord was. Verdacht van deze moord werden aangehouden en gevangen gezet: Leonard Jos. Brouwers, oud 34 jaar, halfbroer van de vermoorde en Anna Barbara Bessems, oud 44 jaar, huisvrouw van J.W. Haenbeukers. Volgens een in Simpelveld algemeen lopend gerucht hield deze vrouw zich, bij afwezigheid van haar man die gedurende de gehele week in Aken werkte, met de eerstgenoemde beschuldigde op. Zaterdag 5 april 1862 verschijnt het bericht in de Limburger Coerier. Zie afbeelding 2. Op 27 augustus 1863 werd het vonnis uitgesproken nl. de eerste beschuldigde is tot twintig jaar veroordeeld terwijl de laatstgenoemde beschuldigde vrijgesproken werd wegens gebrek aan bewijs. Ongeveer veertig inwoners van Simpelveld zijn in Maastricht voor de Arrondissementbank moeten verschijnen om in deze zaak te getuigen.

Simpelveld. Wir sind hier erschreckt und überfallen durch die, leider! wahre Kunde einer hier verfallenen Muthat. Vom vergangenen Donnerstage den 27. März ab vermissten wir den braven Mitbürger W..... Nach mehrfachen Mundsuchen durch verschiedene Leute fand man seinen Leichnam in einem Graben, etwa 3 bis 4 Fuß in der Erde. Nach weiterer Untersuchung und Vermuthen soll sich die Sache verhalten wie folgt:

Am Abend des 27. März ließ man den M. in ein Haus rufen, um mit ihm wegen Kalk zu unterhandeln; W. soll damals schon gesagt haben: ich gehe nicht gern in dieses Haus; er ging aber; man habe von ihm verlangt etwas zu unterzeichnen, dem er sich jedoch widersetzte; man soll ihn da todt geschlagen und in ein Loch in einer in der Nähe des Hauses liegenden Wiese geworfen haben; nach

Aussage des Arztes habe der Ermordete, nachdem er in die Grube geworfen worden, noch etwas gelebt. Gleich nach dem Auffinden der Leiche arretirte die Polizei folgende Personen: 1) die Frau des Hauses, in welches er sich begeben hatte; 2) seinen Halbbruder, den man für der Muthat verdächtig hielt; und 3) noch einen andern Halbbruder, den man jedoch für unschuldig hält. Wie man vernimmt, soll ein 5 bis 6 Jahre altes Kind, als es gefragt wurde: hat deine Mutter ihn todtschlagen? geantwortet haben: nein, meine Mutter hat ihn nur bei den Haaren gezogen, die Andern haben ihn geschlagen. Auch hat man eine Schürze mit Blut gefunden; seine Taschenuhr und seine Schuhe sind entwendet. — Unser ganzes Törschen ist in Aufruhr ob dieser schändlichen That und voll Trauer und Schmerz um den braven Ermordeten.

Afbeelding 2.

Bericht uit de Limburger Courier van 5 april 1862.

Toentertijd waren het roerige jaren in Europa.

In 1864 hadden we de Pruisisch-Deense oorlog en in 1866 de Pruisisch-Oostenrijkse oorlog. Doordat Limburg lid was van de Duitse Bond zal het voor onze streek de nodige moeilijkheden gebracht hebben. We komen hierop later terug.

In 1867 vierde W. Brand zijn gouden jubileum als burgemeester. Dit feit kon men natuurlijk niet in stilte voorbij laten gaan. In de Limburger Koerier van 1867 en in het boek Honderd Jaar Brand / De geschiedenis van een Limburgse Brouwerij (1871-1971) vonden we beschrijvingen van dit voor Simpelveld groots festijn.

Bij het lezen van het programma hierover zien we dat de burgemeester niet alleen 50 jaar hoofd van de gemeente is, maar ook zijn gouden feest als lid van het kerkbestuur vierde. De ontvangst van de jubilaris geschiedde in de "Nieuwe Zaal". Verder interessant is de route van de "feesttogt" die onder het spelen van de harmonies van Gulpen, Heerlen en Schaesberg door ons dorp trok: nl. door de "Ermstraat" langs de kerk en pastorie door de Gracht en over de "Stein" in omgekeerde richting naar de nieuwe zaal. Met deze zaal zal waarschijnlijk het voormalig café Bleijlevens-Senden in de Irmstraat bedoeld zijn. Volgens de ankers op de voorgevel is deze zaal in 1862 gebouwd. (Nu Irmstraat no. 80)

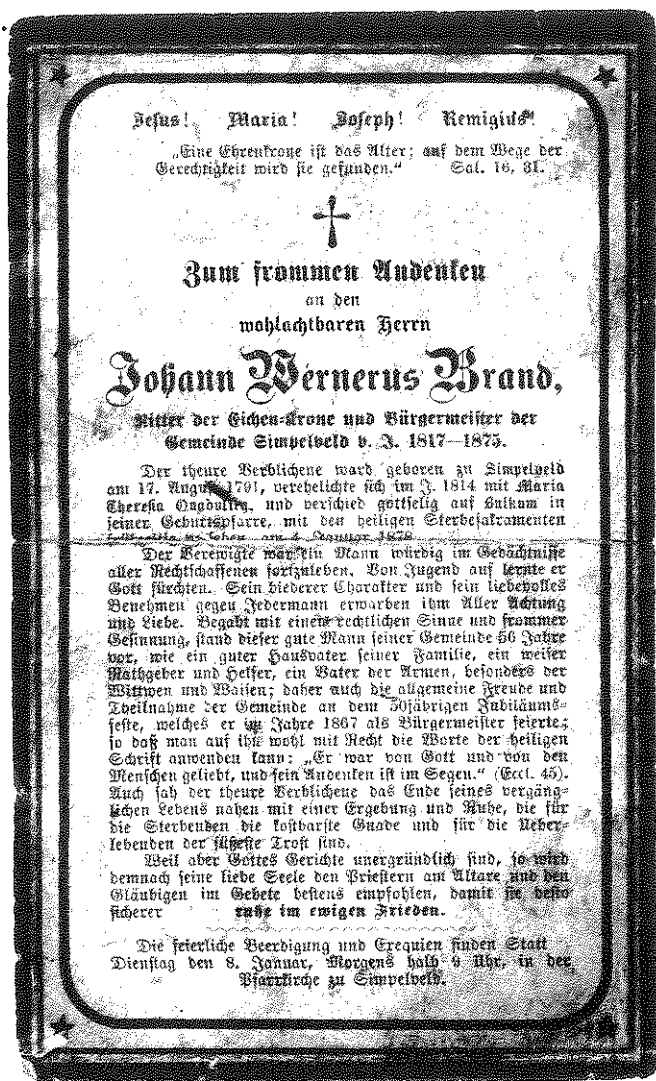
Waar de feestweide zich bevonden heeft, heb ik jammer genoeg niet kunnen achterhalen. Dat men die dag veel volk in ons dorp verwachtte blijkt wel uit het feit dat er bij gevolg van dit feest 's avonds om elf uur twee extra treinen van hier zouden vertrekken, een naar Aken en een naar Maastricht.

Ter gelegenheid van dit vijftigjarig jubileum ontving dhr. Brand op 13 maart voor de in langdurige trouw vervulde dienst aan overheid en gemeenschap de benoeming tot Ridder der Orde van de Eikenboom. Deze onderscheiding werd hem door Koning Willem III op voorstel van de Gouverneur en de Minister van Binnenlandse Zaken toegekend.

Deze orde van de Eikenboom ^{Kroon} was een Luxemburgse onderscheiding in 1841 gesticht door Koning Willem II der Nederlanden, Groothertog van Luxemburg. In 1890, na de dood van Willem III werd deze orde door de Luxemburgse groothertoglijke regering overgenomen. Het devies luidde "Je Maintiendrai". Het teken was: een vierarmig in goud gevat kruis van wit email; in het hart een groen schild, beladen met een gouden W onder een gesloten kroon. Lint: vijf-streepig, nl. drie groen en twee oranje (zie foto van Werner Brand; afbeelding 3).

Afbeelding 3.
Johan Wernerus Brand
(1791 - 1878)

Afbeelding 4.
Gedenkprentje n.a.v.
overlijden van
burgemeester Brand

Het jaar na zijn gouden feest, in 1868, toen zijn herbenoeming tot burgemeester voor een nieuwe periode van zes jaar aan de orde kwam, meende de Gouverneur (commissaris van de koning) van der Does de Willebois dat het tijd werd dat de 77-jarige burgemeester het bestuur van de gemeente Simpelveld in andere handen overdroeg en met pensioen moest gaan. De gouverneur schreef hem dit in een vriendelijke, evenwel heel duidelijke, brief. Hierin vroeg hij hem te overwegen om tijdig voor de naderende expiratie (afloop) van zijn mandaat zelf eervol ontslag als burgemeester te vragen bij gezegeld adres aan Z.M. de Koning. Maar de heer Brand dacht er niet over om te vertrekken. Hij wilde waarschijnlijk in het harnas sterven. Een ontslag is in 1868 ook niet gekomen. Er was waarschijnlijk volgens hem nog te veel te doen.

In 1867 dreigde Nederland in oorlog te komen met Pruisen. Na de Pruisisch-Oostenrijkse oorlog van 1866 die door Pruisen (onder leiding van Bismarck) gewonnen werd bleef de neutraliteit van Nederland gehandhaafd ondanks de binding van Limburg als Duits Bondslid. Dit moest moeilijkheden geven. Vooral toen Koning Willem III (als groot-hertog van Luxemburg) dit Luxemburg aan Frankrijk (Napoleon III) wilde verkopen, eiste Bismarck als compensatie dat Limburg tot de Noord-Duitse Bond zou toetreden. Een internationale conferentie in Londen bracht uitkomst. Nadat duidelijk werd dat Keizer Napoleon III Luxemburg niet zou verwerven, verklaarde Bismarck dat Limburg voortaan vrij zou zijn van alle banden met de Duitse Staten. Vanaf 11 mei 1867 was Limburg een integrerend deel en volwaardige provincie van Nederland en kwam een einde aan het hertogdom Limburg. Enkele jaren later, in 1870, brak de Frans-Duitse oorlog uit die door de Duitsers gewonnen werd. Met deze oorlog kwam een einde aan het Franse Keizerrijk, dat vervangen werd door de zogenaamde Derde Republiek (1870-1918) en een nieuw Keizerrijk nl. Duitsland onder de Pruisische koning kwam tot stand. (het zgn.

Tweede Rijk van 1870-1918). Onder Hitler werd het Derde Rijk van 1933-1945 gevormd.

Aan het hoofd van de Duitse Regering in 1870 stond Bismarck. Deze maakte in het nieuwe Duitsland de dienst uit. Hij kwam door zijn autoritair en bruto optreden met veel mensen in botsing. Hij heette niet voor niets "Der eiserne Kanzler". Met de katholieken in Duitsland kreeg hij het aan de stok door zijn wetten tegen de kloosters. Er mochten in het land geen nieuwe kloosters meer gesticht worden. Door deze zogenaamde "Kulturkampf" werden veel paters en zusters gedwongen om nieuwe huizen in het buitenland te stichten, o.a. in Vaals de Camilianen, in Bocholtz de Lazaristen en later de zusters van Vincentius à Paulus. In Simpelveld kwam het Moederhuis van de Zusters van het arme Kindje Jezus. Burgemeester Brand verleende hierbij alle mogelijke hulp die de Zusters nodig hadden zoals o.a. voor de aankoop van de benodigde gronden op de Rodeput. Met 16 eigenaars moest onderhandeld worden, wat nogal wat moeilijkheden gaf. Een van de laatste opdrachten die de heer Brand in Simpelveld uitvoerde was de realisatie van een nieuwe openbare jongensschool. De "Hoesmanshof" gelegen in de Irmstraat zou de locatie worden. De 3 ankers in de voorgevel waren voorzien met het embleem van Koning Willem III. Daar vandaan de naam Koning Willem drie school.

Aan de rechterzijde naast het schoolgebouw kwam de dienstwoning voor het Hoofd der School (bekend is vooral Meester Jongen) en aan de linkerkant ervan verrees het eerste gemeentehuis van Simpelveld. Voor die tijd fungeerde de woning van gemeentesecretaris Louis van Wersch als zodanig. Deze woonde toen tegenover de kerk in de huidige Pastoriestraat no. 3 het zogenaamde Kosterhuis met in de gevel het jaartal 1834. Alle aangiften betreffende geboorte, huwelijk en overlijden moesten hier aangegeven worden. In dit huis werden ook de opgemaakte akten en stukken bewaard en opgeborgen. Zeer waarschijnlijk hebben hebben hier ook de raadsvergaderingen plaats gehad.

Gelukkig werden er toen niet zoveel eisen gesteld en hoefde men niet zoveel formulieren in te vullen als tegenwoordig. Interessant is in verband hiermee het volgende besluit dat de Raad op 10 juni 1857 nam: De secretaris moet te zijnen huize voor de inwoners te bereiken zijn en verder mocht hij niet langer dan een dag buiten de gemeente vertoeven.

Zoals reeds beschreven vierde burgemeester Brand in 1867 niet alleen zijn gouden jubileum als Hoofd van de gemeente maar werd tevens het feit herdacht dat hij in dat jaar vijftig jaar lid was van het Kerkbestuur. Toen de bisschop van Luik in 1803 (na 8 jaar lange strijd) definitief besloot de parochie Bocholtz zelfstandig ten opzichte van de Moederkerk Simpelveld te verklaren was dat voor de toenmalige parochieherder Sougnez een grote tegenslag en teleurstelling. In 1806 overleed hij en werd opgevolgd door zijn neef Lod. Bluijssen. De pastoor van Bocholtz Dautzenberg had alles gedaan wat recht en redelijk was om de geldzorgen die zijn parochie had het hoofd te bieden en de inkomsten van zijn kerspel op peil te houden.

Simpelveld had het wat dat betrof niet zo moeilijk, want het genoot, naast de gewone inkomsten die Bocholtz ook had, de opbrengsten van de onroerende goederen, ook die welke in Bocholtz lagen. Na de scheiding (1803) meende het Kerkbestuur van Bocholtz daar aanspraak op te kunnen maken. Dit verschil van mening heeft aanleiding gegeven tot vele en jarenlange processen tussen beide parochies. Het betroffen landerijen (oppervlakte ongeveer 15 ha.) die in 1450 door de toenmalige Heer van de Bongard aan de parochie Simpelveld geschonken waren.

In oktober 1817 o.a. hield het kerkbestuur van Simpelveld een vergadering hierover. Aanwezig waren burgemeester Brand als voorzitter van het kerkbestuur en Jean Kleynen en Jean Otten administrateur en pastoor Bluijssen. De leden van deze vergadering dachten er helemaal niet aan om

de betreffende landerijen aan Bocholtz te geven. In 1819 gaf dit kerkbestuur aan de pastoor algehele volmacht om de onroerende goederen te verhuren.

In 1843 richtte het kerkbestuur van Bocholtz in samenwerking met het gemeentebestuur een schrijven aan Mgr. van Bommel, bisschop van Luik, om tot een definitieve en rechtvaardige oplossing te komen. Het kerkbestuur stond er financieel slecht voor. In dat zelfde jaar (1843) wordt in een schrijven aan Koning Willem III gevraagd om restitutie van invoerrechten te verkrijgen voor een kerkorgel dat in Duitsland gekocht was. Het betrof een bedrag van fl 34,51. Dit verzoek wordt gemotiveerd door te vermelden dat alle inkomstenbronnen waren opgedroogd en alle inkomsten naar de parochie Simpelveld waren gevloeid. Het kerkbestuur stond voor aanzienlijke uitgaven, aangezien de pastorie die met stro afgedekt was een nieuw dak moest krijgen en de kerk in een bouwvallige toestand verkeerde. Het bleef tussen de beide parochies een jarenlange slepende kwestie en geschilpunt. Alle pogingen van het kerkbestuur met zelfs de hulp van het gemeentebestuur om de landerijen die in Bocholtz lagen in bezit te krijgen zijn mislukt. Het uiteindelijke resultaat was dat het kerkbestuur van Bocholtz van zijn aanspraken heeft afgezien.

Tijdens al deze verwickelingen was burgemeester Brand president van het kerkbestuur in Simpelveld.

Met ingang van 1 januari 1875 kreeg Werner Brand op zijn verzoek eervol ontslag als burgemeester van de gemeente Simpelveld onder dankbetuiging voor de vele diensten in die betrekking gedurende ruim een halve eeuw bewezen. Hij was toen drieëntachtig jaar. Drie jaar later 4 januari 1878 overleed hij op de Hof Bulkum. Dat hij als pachter en burgemeester in zijn 86 jaar leven letterlijk en figuurlijk goed geboerd had bleek uit de erfenis die verdeeld moest worden. Hiertoe behoorden 3 huizen, ongeveer 28 ha. bouwland, 8 ha. hooi en weiland en 4 ha. boomgaard en

tuin. Hof Bulkum is nooit zijn eigendom geworden. Zijn zoon Johannes Jacobus Brand (no. 7 van de tien kinderen) zette als pachter het bedrijf op de Bulkummerhof voort. Deze zoon was het ook die 5 januari 1878 op het gemeentehuis met als getuige onderwijzer Douven het overlijden van zijn vader kwam aangeven. (Zie afbeelding 5).

1878
In het jaar een duizend acht honderd ~~acht honderd acht en tachtig~~, den ~~vijfden~~ dag der maand ~~Januarij~~, zijn voor ons Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der gemeente ~~Simpelveld~~ verschenen: *J. Brand, Jan Jacobus, landbouwer, geboren te Simpelveld, oud twee en tachtig jaar, zijn wettelijke overledenen en Dieneke Johanna, dochter van de overleden, oud negen en tachtig jaar, beide erffgenooten overledenen* welke aan ons verklaard hebben, dat op den vijfden Januarij des ~~honderd acht en tachtig~~ des ~~honderd acht en tachtig~~ op *Bulkum in de overleden P. Brand, Jan Alfronsus van bevoegdheid burgermeester van de ~~gemeente~~ jaar en vier maanden geboren te Simpelveld wonende binnen de ~~gemeente~~ voor van wijle P. Brand, van *wijle, Brausero, thans P. Barbasse weduwvrouw van Lisa, oflijc, Maria Theresia, overleden te Simpelveld* En hebben wij hiervan opgemaakt de tegenwoordige Akte, die, na voorlezing, is geteekend*

J. J. Brand.
J. Douven

De Ambtenaar voornoemd,

G. Berge

Afbeelding 5.

Akte van overlijden van burgemeester Johan Wernerus Brand

Van de tien kinderen van burgemeester Brand waren er drie op jeugdige leeftijd overleden. De overgeblevenen zijn over heel Limburg en het aangrenzende Duitsland en België uitgezworven. De in dit verhaal meergenoemde Frederik

Edmond was de meest bekende. Hij was 13 september 1823 in Simpelveld geboren op de Hof Bulkum en is 17 december 1882 in Wylre overleden. Hij zou de grondlegger en stichter worden van Brand's brouwerij die het bier maakt waar Limburg trots op is.

Bovengenoemde Jan Jacobus is na de dood van zijn vader nog maar zeer korte tijd op de hof Bulkum gebleven. Nog in hetzelfde jaar 1878 verhuisde hij met zijn gezin naar de Schiffelderstraat 149 waar hij zich als herbergier vestigde. Hij was gehuwd met Maria Lammeretz en had vijf kinderen. In 1881 is de hele familie naar Bleiberg (het tegenwoordige Plombières bij Moresnet) verhuisd. Vanaf die tijd was van de hele stam Brand niemand meer woonachtig in Simpelveld.

Om misverstanden te voorkomen moet hierbij worden opgemerkt dat de Schiffelderstraat in 1878 begon bij het tegenwoordige hotel "Maxime" dat in die tijd Schiffelderstraat no. 1 had. De naam Kloosterstraat en Vroenhofstraat bestond toen nog niet.

De hof Bulkum was toentertijd eigendom van Laloux uit Luik. Deze familie was tegen het einde van de 19e eeuw eigenaar van kasteel Goedenraad - de twee boerderijen die erbij lagen - het Eijserbos - Hoeve Vogelzang - de Bulkumsmolen en de Bulkummerhof. De heer Laloux gebruikte Goedenraad als buitenverblijf en kwam er 's zomers om het drukke Luik te ontvluchten en ook om er te jagen. Tegen 1880 werd het hele bezit in 7 stukken verdeeld en verkocht. De heer Xhonneux kocht Vogelzang en de familie Houbiers de hof Bulkum. In 1936 is Bulkum in handen gekomen van Rolduc dat nu nog altijd eigenaar is.

Aan de rechterkant van Hof Bulkum is in een gevelsteen het jaartal 1841 aangebracht. Dit zal wel wijzen op een verbouwing of renovatie van de boerderij, want deze hofstede werd al vele eeuwen geleden, voor het eerst in 1330, in de annalen van de geschiedenis van Simpelveld vermeld. De Raad van de gemeente Simpelveld besloot in de vergadering

van 9 september 1959 een straat naar burgemeester Werner Brand te noemen, wel een late maar verdiende eer voor hem. Hij was voor zijn tijd een hypermoderne figuur, die zoals een goed politicus betaamt ver over de enge grenzen van zijn kleine gemeente heenzag en een basis legde voor een behoorlijke groei. In ieder geval zal door deze geste van de Raad zijn naam blijven voortleven in Simpelveld en dat is naar onze overtuiging zeer terecht.

Hof Bulkum leverde Simpelveld nog twee burgemeesters. Na het afscheid van burgemeester Brand werd de gemeentesecretaris Louis van Wersch zijn opvolger. Hij was burgemeester van Simpelveld van 1875 tot 1905.

Hierna werd de bewoner van Bulkum Ludovicus Hubertus Wilhelmus Houbiers burgemeester van 1905 tot 1923. Na hem kwam zijn zoon Joseph W.H. Houbiers op de burgemeesterstoel. Hij was geboren 23 maart 1893 op de hof Bulkum. Tot 1958 bleef hij hoofd van de gemeente Simpelveld.

Simpelveld, 23 februari 1991,
H. van Wersch

BRONNEN BETREFFENDE HET LEVEN EN WERKEN VAN W.J. BRAND,
BURGEMEESTER VAN SIMPELVELD VAN 1817 TOT 1875

1. Het Hertogdom Limburg en zijn verhouding tot de
Duitsche Bond, door Mr. P.L.J.M.A. Muller
2. Geschiedenis van Limburgen (de beide), door Dr. Jappe
Alberts
3. Van Semplevei tot Simpelveld, door Simpelveldenaar
Drs. Franssen
4. Honderd jaar Brand. De historie van een Limburgse
Brouwerij 1871-1971
5. Beschuldiging ter zake van Broedermoord en Verdedi-
ging, Uitgeverij Leiter - Nijpels 1862
6. Katholieke Encyclopedie
7. Gemeentegids van Simpelveld 1986
8. Gemeentearchief Simpelveld
9. Gemeentearchief Bocholtz
10. Bocholtz Kroniek van een Kerkdorp
11. Schoolfotoboek en Fotoboek "Aod Zumpelveld"
12. Notulen der gemeente Simpelveld
13. Kranteartikelen: Limburger Koerier (1862-1867), Lim-
burgs Dagblad en Omroeper
14. Jaarboek; Soc. Hist. Centrum v. Limburg dl. 14 1969
15. Wielder - Wylré - Wijlre tot 31-12-1981
16. Mondelinge mededelingen van mensen met veel liefde
voor Heemkunde m.n. de H.H. H. Bogman sectieleider
bidprentjes, T. Gielen en P. Vijgen gemeenteambtenaren
voor gegevens uit het archief; verder de H.H. v.d.
Heyden te Heerlen en Drs. Ramakers te Maastricht